

ระบบศาลของประเทศไทย

จัดทำโดย

ครูรุจน์ หาเรือนทรง

ระบบศาลในโลกของมีอยู่ 2 ระบบ คือ

- 1.ระบบศาลเดี่ยว

(Single Court System)

- 2.ระบบศาลคู่

(Dual Court System)

ระบบศาลเดี่ยว(Single Court System)

- **1.ระบบศาลเดี่ยว(Single Court System)** หมายถึง ประเทศนั้น ไม่มีการจัดตั้งศาลขึ้นมาพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายมหาชนเป็นการเฉพาะ ซึ่งศาลที่ใช้กฎหมายมหาชนที่ประกอบไปด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายปกครองก็คือศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง
- เมื่อไม่มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลปกครองขึ้นมาเป็นการเฉพาะ ในประเทศที่ใช้ระบบศาลเดี่ยวซึ่งได้แก่ ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษก็จะใช้ศาลยุติธรรมทำหน้าที่เป็นศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองแทน

ระบบศาลคู่(Dual Court System)

- **2.ระบบศาลคู่** หมายถึง ประเทศที่มีการจัดตั้งศาลขึ้นมาพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายมหาชนเป็นการเฉพาะ แยกอิสระจากศาลยุติธรรมในลักษณะคู่ขนาน
- ฉะนั้น คำว่าศาลคู่ในที่นี้จึงหมายความว่าถึงคู่ขนาน มิใช่ในความหมายของคำว่า"สอง" ประเทศที่ใช้ระบบศาลคู่จึงไม่จำเป็นที่จะต้องมีเพียงสองศาล อาจจะมีมากกว่าสองก็ได้

ประเทศไทยเป็นระบบศาลเดี่ยวหรือศาลคู่ ?

ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550
ได้กำหนดประเภทของศาลไว้ 4 ประเภท

- 1. ศาลรัฐธรรมนูญ
- 2. ศาลยุติธรรม
- 3. ศาลปกครอง
- 4. ศาลทหาร

1. ศาลรัฐธรรมนูญ

- ศาลรัฐธรรมนูญ(The Constitutional Court) มีชั้นเดียวและมีศาลเดียว ผู้พิพากษาในศาลรัฐธรรมนูญ เราไม่เรียกว่าผู้พิพากษา แต่เราเรียกว่าตุลาการ ซึ่งสมัยก่อนถ้ามีคดีเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ จะมีองค์กรอยู่กลุ่มหนึ่งเรียกว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่นี้ คือ วินิจฉัยกรณีทั้งปวงเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญต่อมาจึงมีศาลรัฐธรรมนูญ

องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 204 กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 คน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก 8 คน รวมเป็น 9 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา

ที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

1. ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 3 คน
2. ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับจำนวน 2 คน
3. ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนิติศาสตร์ อย่างแท้จริง จำนวน 2 คน
4. ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์อื่นซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารราชการแผ่นดินอย่างแท้จริง จำนวน 2 คน

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 9 ประการคือ

(1) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย และร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติก่อนที่จะประกาศใช้บังคับมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(2) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(3) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนดมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ (ต่อ)

(4) การวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือ กรรมการ การกระทำใดเพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย หรือไม่

(5) การวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีใช้ศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป

(6) การวินิจฉัยมติหรือข้อบังคับของพรรคการเมือง การพิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการวินิจฉัยกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองใช้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ (ต่อ)

(7) การวินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภา รัฐมนตรี และกรรมการการเลือกตั้ง

(8) การวินิจฉัยหนังสือสนธิสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่

(9) อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550

บ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์
(พุ่ม ศรีไชยันต์)

2. ศาลยุติธรรม

- ศาลยุติธรรม (The Court of Justice) เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ศาลยุติธรรมมี 3 ชั้น คือ

- 1.ศาลชั้นต้น
- 2.ศาลอุทธรณ์
- 3.ศาลฎีกา

ศาลชั้นต้น

ศาลชั้นต้น (Trial court) คือศาลที่พิจารณาคดีในชั้นแรก ได้แก่ (*ศาลชั้นต้นมีองค์คณะ 2 คน)

- 1) ศาลแพ่ง
- 2) ศาลอาญา
- 3) ศาลแพ่งกรุงเทพใต้
- 4) ศาลอาญากกรุงเทพใต้
- 5) ศาลแพ่งธนบุรี
- 6) ศาลอาญาธนบุรี

ศาลชั้นต้น (ต่อ)

- 7) ศาลจังหวัด
- 8) ศาลแขวง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจทำการไต่สวน หรือมีคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนี้ (**ศาลชั้นต้นมี องค์คณะ 1 คน*)
 - 8.1 คดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ ไม่เกิน 300,000 บาท
 - 8.2 คดีอาญาที่มีอัตราโทษสูงสุด จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งอย่างใดอย่างหนึ่งเกินไม่ได้ (แต่ทั้งนี้จะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ)

ศาลชั้นต้น (ต่อ)

- 9) ศาลพิเศษและศาลชำนาญพิเศษ

- 9.1) ศาลพิเศษ

- ศาลเยาวชนและครอบครัว

- 9.2) ศาลชำนาญพิเศษ

- ศาลแรงงาน

- ศาลภาษีอากร

- ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

- ศาลล้มละลาย

ศาลอุทธรณ์

- **ศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal)** ศาลสูงถัดจากศาลชั้นต้นซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นที่อยู่ในเขตอำนาจ กับมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่ศาลอุทธรณ์มีอำนาจวินิจฉัยได้ตามกฎหมายอื่นในเขตท้องที่ที่มีได้ อยู่ในเขตศาลอุทธรณ์ภาค เว้นแต่คดีที่อยู่นอกเขตศาลอุทธรณ์จะอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ก็ได้ ทั้งนี้อยู่ในดุลพินิจของศาลอุทธรณ์ที่จะไม่ยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่อุทธรณ์เช่นนั้นก็ได้ เว้นแต่คดีนั้นจะได้โอนมาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้แก่ **(*ศาลชั้นอุทธรณ์มี องค์คณะ 3 คน)**
- ศาลอุทธรณ์ ได้แก่ ศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาค(ภาค 1-ภาค9)

ศาลฎีกา

- **ศาลฎีกา (Supreme Court)** เป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุด มีเขตอำนาจทั่วทั้งราชอาณาจักร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาค ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายว่าด้วยการฎีกา และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นโดย ตรงต่อศาลฎีกา ไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามกฎหมายเฉพาะ รวมทั้งมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดหรือสั่งคำร้องคำขอที่ยื่นต่อศาลฎีกาตามกฎหมาย (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23) คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นที่สิ้นสุด (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23)

ศาลฎีกา (ต่อ)

- **องค์คณะ** : ศาลฎีกามีองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27) แต่หากคดีใดมีปัญหาสำคัญ เมื่อประธานศาลฎีกาเห็นว่าควรให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ประธานศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้นำปัญหาดังกล่าวเข้าสู่การวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ หรือเมื่อเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นการเฉพาะว่าให้คดีเรื่องใดวินิจฉัย โดยที่ประชุมใหญ่ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 140 วรรคสอง) ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ในวันที่มีการจัดประชุมใหญ่ แต่ทั้งนี้ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาทั้งหมดองค์คณะ

ศาลฎีกา (ต่อ)

- **แผนก :** ศาลฎีกามี แผนกคดีพิเศษทั้งสิ้น 11 แผนก เพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่อาศัยความชำนาญพิเศษ มีผู้พิพากษาศาลฎีกาประจำแผนก ๆ ละ ประมาณ 10 คน โดยแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาประกอบด้วยแผนกคดีที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย 10 แผนก ได้แก่
 - 1. แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
 - 2. แผนกคดีแรงงาน
 - 3. แผนกคดีภาษีอากร

ศาลฎีกา (ต่อ)

- 4.แผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
- 5.แผนกคดีล้มละลาย
- 6.แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ศาลฎีกา (ต่อ)

- 7.แผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจ
- 8.แผนกคดีสิ่งแวดล้อม
- 9.แผนกคดีผู้บริโภค
- 10.แผนกคดีเลือกตั้ง
- 11.แผนกคดีที่ศาลฎีกาแบ่งเป็นการ
ภายใน 1 แผนกคือ แผนกคดีปกครอง
(ภายใน)

3. ศาลปกครอง

- ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษา "คดีปกครอง" ซึ่งได้แก่ คดีในลักษณะ ดังต่อไปนี้
 1. คดีพิพาทอันเนื่องมาจากการกระทำทางปกครองฝ่ายเดียว อันได้แก่ การใช้อำนาจที่หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถดำเนินการได้เองฝ่ายเดียวโดยไม่จำเป็นต้องให้เอกชนยินยอมเสียก่อน ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ เช่น กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป หรือการออกคำสั่งทางปกครอง เช่น คำสั่งอนุญาต อนุมัติ คำสั่งแต่งตั้ง ฯลฯ

2. คดีพิพาทอันเนื่องมาจากสัญญาทางปกครอง เช่น สัญญาสัมปทาน สัญญาที่หน่วยงานของรัฐจ้างให้เอกชนสร้างสะพาน สร้างถนน

3. มาจากการกระทำละเมิดทางปกครอง หรือความรับผิดชอบอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ เช่น ทางราชการออกคำสั่งปิดโรงงานและก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของโรงงาน หรือเจ้าหน้าที่ทะเลयหรือต่อใบอนุญาตให้ผู้ประกอบการล่าช้าเกินสมควรจนเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการได้รับความเสียหาย

4. คดีพิพาทอันเนื่องมาจากการละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร เช่น ในเรื่องที่มีกฎหมายกำหนดเวลาให้เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการให้เสร็จภายใน 30 วัน หรือแม้กระทั่งในเรื่องที่กฎหมายไม่ได้กำหนดเวลาเอาไว้ แต่โดยปกติสามารถดำเนินการให้เสร็จในระยะเวลาหนึ่ง แต่ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้ดำเนินการใด ๆ จนเวลาล่วงเลยไปหลายเดือน

- 5. คดีพิพาททางปกครองอื่นๆ เช่น คดีที่มีกฎหมายกำหนดไว้ โดยเฉพาะว่าให้อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง หรือให้หน่วยงานทางปกครองต้องฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับบุคคลให้กระทำหรือละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด คดีปกครองเหล่านี้ กฎหมายกำหนดว่า ให้อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของ ศาลปกครองชั้นต้น

ศาลปกครอง ได้แก่

- **1.ศาลปกครองชั้นต้น**
- 1.1 ศาลปกครองกลาง : มีอำนาจพิจารณาในกรุงเทพฯ นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี ราชบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร
- 1.2 ศาลปกครองภูมิภาค : มีอำนาจพิจารณาตามเขตพื้นที่ที่กำหนด
- **2.ศาลปกครองสูงสุด** มีอยู่แห่งเดียวที่กรุงเทพมหานคร มีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลปกครองชั้นต้น

4. ศาลทหาร

- มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่น(ม.228) ปกติก็คือคดีที่ทหารประจำการถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ทั้งนี้ ศาลทหารไม่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่ง แม้เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาก็ตาม
- สรุป..ถ้าเป็นคดีระหว่างทหาร ก็ไปขึ้นศาลทหาร
- ถ้าเป็นทหารไปทำร้ายคนอื่น ก็ไปขึ้นศาลทหาร
- แต่ถ้าคนอื่นไปทำร้ายทหาร ไม่ขึ้นไปศาลทหาร แต่จะขึ้นศาลยุติธรรม

ระบบการพิจารณาคดีของศาล

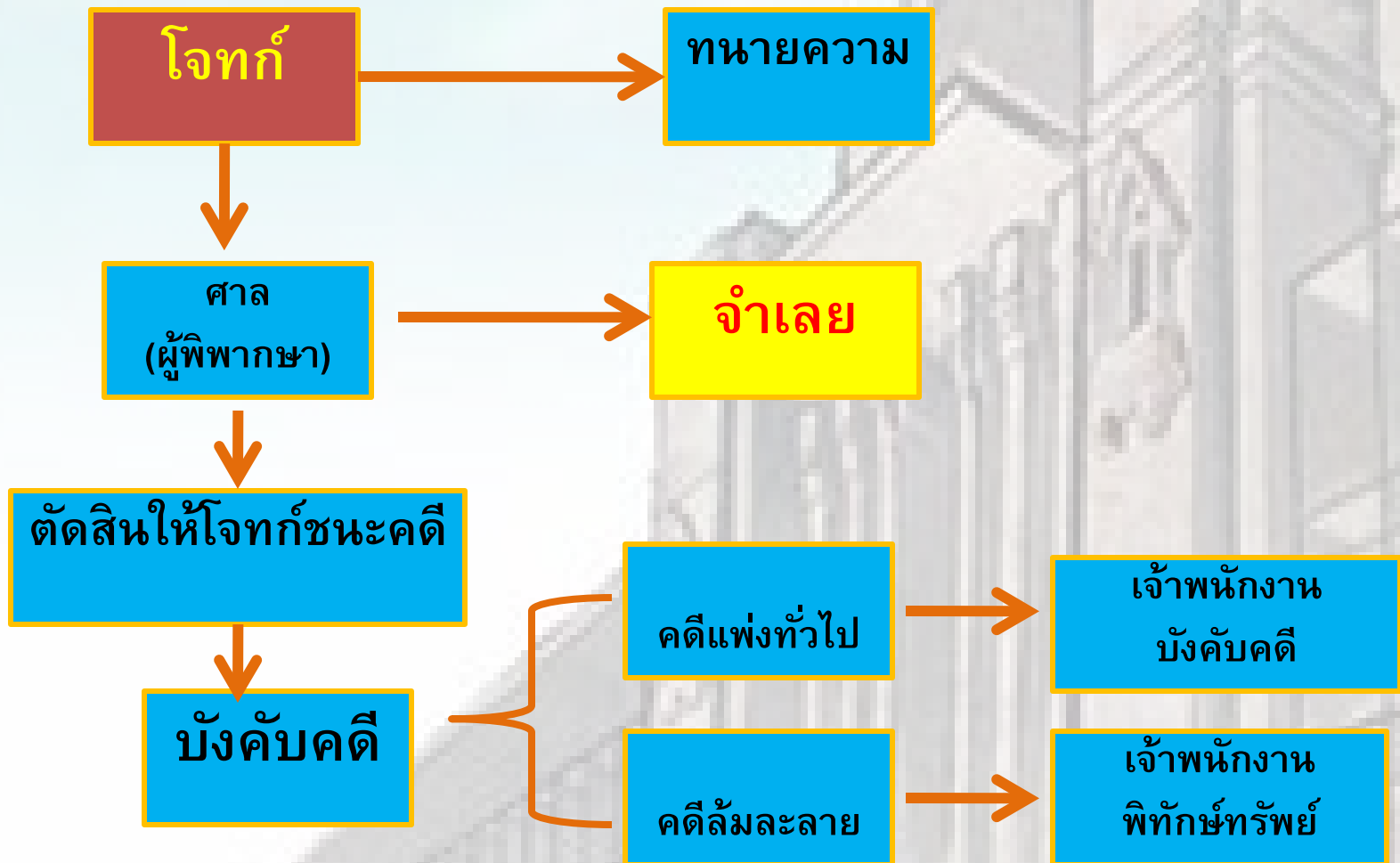
- 1.ระบบกล่าวหา คือ ระบบที่คู่ความ (โจทก์ จำเลย ทนายโจทก์ ทนายจำเลย) จะดำเนินเรื่องเองทั้งหมด ตั้งแต่การยื่นฟ้อง หาหลักฐาน ฯลฯ ศาลมีหน้าที่รับฟัง และตัดสิน
- (ศาลยุติธรรมไทยใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดี)

ระบบการพิจารณาคดีของศาล(ต่อ)

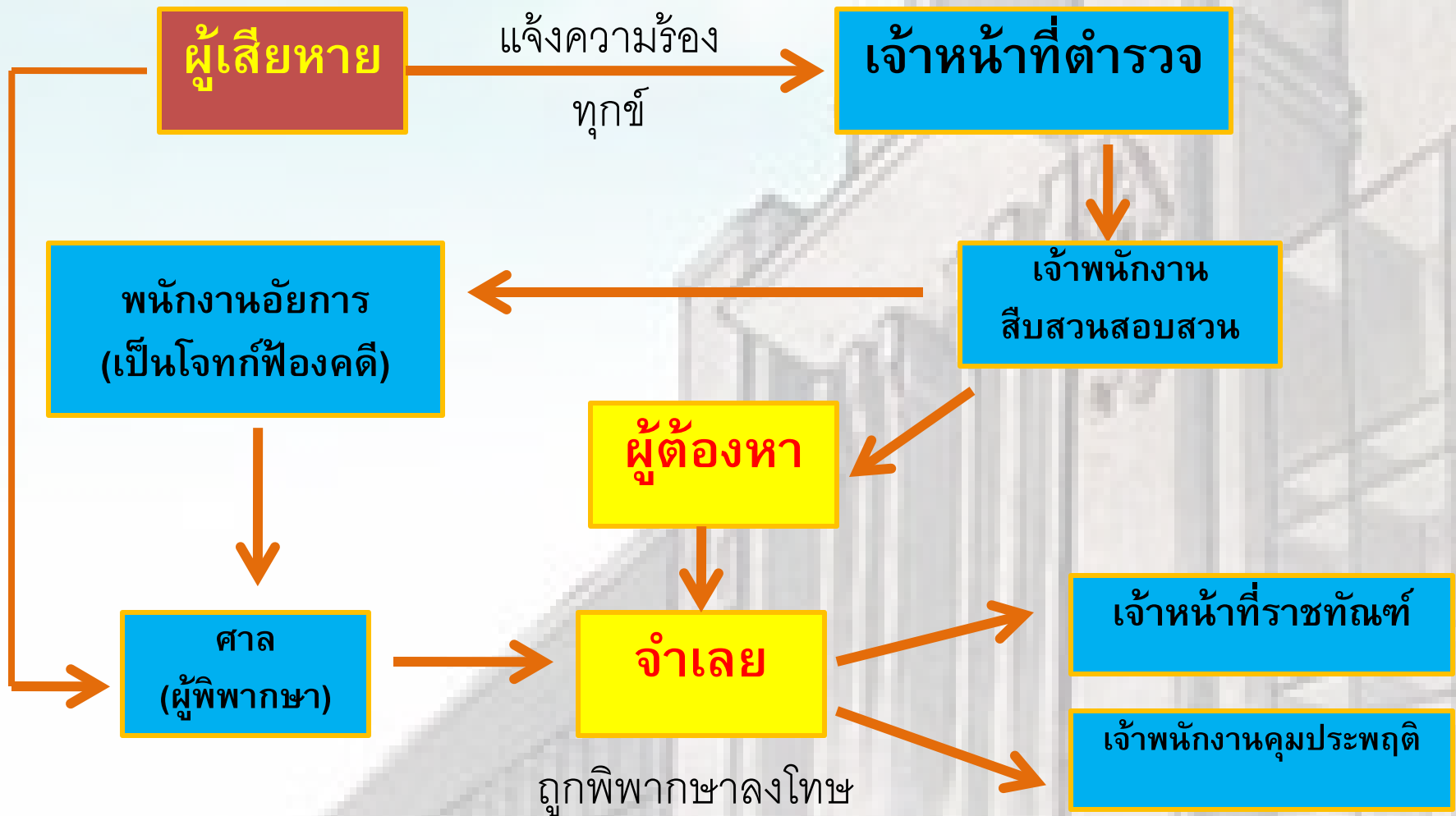
- 2. ระบบไต่สวน คือ ระบบที่ศาลจะเป็นผู้เข้าไปไต่คดีหาประเด็น หาพยาน สืบค้นเองโดยมีคู่ความเป็นผู้ช่วยศาล
- (ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญไทยใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดี)

กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

คดีต่างๆ ในชั้นศาล

----คดีมโนสาเร่----

-----คดีอุทลุม-----

-คดีไม่มีข้อพิพาท-

-คดีไม่มีทุนทรัพย์-

-----คดีดำ-----

-----คดีแดง-----

บรรณานุกรม

ชันวา จุลรุจน พุทธมิลินประทีป. (2555). **คู่มือเตรียมสอบตรงคณะนิติศาสตร์**

The Road To Raw เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: เดอ จูว์

ศาลรัฐธรรมนูญ.(ม.ป.ป.). **อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ.** (online).

http://www.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=153%3A2009-10-14-03-47-

[22&catid=77&Itemid=152&lang=th](http://www.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=153%3A2009-10-14-03-47-22&catid=77&Itemid=152&lang=th), 9 กันยายน 2555

ศาลยุติธรรมไทย. (online). http://jinjutar-ff.blogspot.com/2010/08/blog-post_9098.html, 9 กันยายน 2555

krusutee.2553.ระบบศาลไทย. (online). http://krusutee.blogspot.com/2010/11/blog-post_07.html , 9 กันยายน 2555